

ГЕОМОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОДІВ ПОШИРЕНИХ В МЕЖАХ АСКАНІЙСЬКО- МЕЛІТОПОЛЬСЬКОЇ АЛЮВІАЛЬНОЇ ПЛОСКОЇ РІВНИНИ

Характеристика регіону дослідження. Асканійсько-Мелітопольська рівнина є продовженням на південь Токмацької, її південна межа проходить по корінній частині Перекопського перешийка, трохи далі на північ узбережжя Сиваша до Генічеська. На заході вона проходить по лінії Каховка - Хорли, а на сході виходить за обмежена схилами Приззовської височини.

В межах даної території найбільш поширеними є лесові слабо-розчленовані рівнини. Дана територія належить до безстічних областей, в межах яких широкого поширення набули поди або степові «блюдця» [1,2].

Загальна характеристика подів. Поди – великі замкнуті зниження екзогенного походження, поширені у степовій зоні Східноєвропейської рівнини, де найбільшого поширення отримують в міжріччі Дніпро-Молочна.

Поди добре помітні на фоні сухого степу своєю вологолюбною зеленою рослинністю, що сформувалася тут через постійне зволоження, за рахунок близького розташування до поверхні ґрунтових вод. Відповідно для даних форм рельєфу характерне заболочування, як результат сумісного впливу підземних вод та атмосферних опадів [1,2,3].

Генезис подів. За тривалу історію вивчення лесового покриву низовинних степів півдня України висувалось чимало гіпотез і теорій походження степових блюдець та подів.

Насамперед вважається, що поди представляють собою успадковані деструктивні форми рельєфу (карстові ерозійні та суфозійні вирви чи дефляційні котловини). Існує думка, що поди – це сліди льодовикових розливів, відповідно вони генетично тяжіють до реліктових пльовіальних ландшафтів, а саме тому їх дуже часто виділяють в межах древньої риської гідрографічної мережі. Вважається також, що поди представляють собою елементи древніх русел та стариць, залишкові озерні та лиманні водойми давнього русла Дніпра. Поширена також суфозійно-ерозійна гіпотеза, яка розглядає поди як результат сумісної дії суфозійних процесів та хімічної ерозії [3,4,5].

Морфометричні особливості подів. За розмірами та будовою запропоновано розрізнити 4 групи подів [6,7]. *Невеликі поди* – западини з площею водозбору 50-100 га та площею днища до 3 га. *Середні поди*, з водозбірною площею 100-150 га, та площею днища до 5 га. *Крупні поди*, з площею водозбору до 250-300 га, та днища – до 7-10 га. *Дуже крупні поди*

характеризуються водозбірним басейном площею понад 1000 га. Днища даних подів займають більше 10 га (до 4% площі водозбору).

У межиріччі Дніпра та Молочної широко представлені поди обмежених розмірів, діаметром 300-1000 м та глибиною близько 0,5-3 м. Такі западини розташовані хаотично, без певної закономірності у плані. Абсолютна їх більшість розорані; цілиний рослинний покрив зберігся лише у подах, охоплених територією Біосферного заповідника «Асканія-Нова».

Багато степових подів займають значні площі. Так, розміри Чорної Долини – 3x6 км, Зеленого поду – 5,5x8 км, Агайманського – 10x16 км, Мар'янівського – 2,5x4 км та ін..

При цьому, площа Тимошівського поду становить близько 12000 га, Чорного – 7500 га. Великий Чапельський під займає площу 2500-2700 га, Агайманський – близько 16000 га.

Глибини цих подів змінюються від 1,5-2 м (Малий Чапельський під) до 10-15 м (Агайманський, Великий Чапельський, Олександрівський, Сивашський, Домузлинський поди).

Загалом, поди чітко ідентифікуються за днищами, що періодично затоплюються та перебувають у перезволоженому стані тривалий проміжок часу. Часто у межах крупного поду трапляються серії мікроподів, тоді у його рельєфі присутні декілька днищ [6,7].

Висновки. Відповідно у геоморфологічному відношенні поди представляють собою найбільш специфічні форми рельєфу Причорноморської низовини. Вони мають неоднозначний генезис, здебільше пов'язаний із геологічною історією та суфозійно-ерозійними процесами. В морфометричному відношенні поди це форми мезо- або мікро- рельєфу. Найбільшим подом відповідного регіону є Агайманський, який знаходиться в Іванівському районі Херсонської області.

Література:

1. Апарсєв В. Н. Некоторые черты развития рельефа территории левобережья низовьев Днєпра. Изучение природы степей/ В. Н. Апарсєв, М. Е. – Одесса, 1968. – 220с.
2. Географічна енциклопедія України: У 3 т. [Відп. ред. О.М. Маринич]. – К.: 1989. – Т. 2. – 480 с.
3. Бондарчук В. Г. Геоморфологія УРСР/ Бондарчук В.Г. – К.: Радянська школа, 1949. – 244 с.
4. Підоплічко І. Г. Про походження степових блюдців / Журн. геол.-географ. циклу. – К.: Вид-во ВУАН, 1932. – № 3. – С. 93-97.
5. Муліка А. М. Будова і походження подів / Муліка А. М. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – С.14-23.
6. Шаповал В.В. Продромус рослинності депресій Лівобережжя Нижнього Дніпра. Актуальні проблеми ботаніки, екології та біотехнології: Мат-ли конф. молодих вчених-ботаніків України (Київ, 27-30 вересня 2006 р.). – К.: Фітосоціоцентр, 2006. – С. 118-120.

Херсонського відділу Українського географічного товариства

7. Стецюк В. В. Екологічна геоморфологія України / Стецюк В. В., Рудько Г. І., Ткаченко Т. І. – Київ.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 368 с.